

Saara Henriksson

Taideopiskelijana tiedeyliopistossa

Pari vuotta sitten 85 vuoden ikään ehtinyt suomalainen sotakirjailija arvioi Helsingin Sanomien haastattelussa, että kirjoittamisen opettaminen on silkkaa paskaa. Itse pitää oppia. Samaa voidaan sanoa suurimmasta osasta yliopistossa opiskeltavista tieteenaloista. Nuoret voisivat hankkia itselleen kunnan käytännön ammatin ja tehdä jotakin hyödyllistä. Luovan kirjoittamisen yliopisto-opetuksen asema Suomessa on parhaimmillaankin hatara. Kuinka meidän kaikkien yhteisiä varoja voidaan käyttää johonkin tällaiseen?

En tiedä, miten luovan kirjoittamisen opintojen on alun perin onnistunut soluttautua tiedeyliopiston opetusohjelmaan. Vähitellen sitä on kuitenkin tullut tarjolle, Turun yliopistossa, Åbo Akademiassa, Jyväskylän avoimessa yliopistossa sekä viimeksi Helsingin yliopistossa. Minulla on Suomen oloissa harvinainen etuoikeus opiskella luovaa kirjoittamista perus- ja aineopintojen verran. Sen lisäksi olen osallistunut viikonloppuisin kirjoittajakoulutukseen Tampereen Viita-akatemiassa ja Oriveden opistolla. Oppia takana on siis runsaasti.

Miksi luovaa kirjoittamista yliopistossa?

Kirjoittajakoulutuksessa ei ole kysymys kirjoittajien keskinäisen kehumisen kerhosta, taiteilijaelämästä (tai sen kuvittelusta) tai muusta hohdokkaasta. Taiteilijuutta ei vaadita, riittää kun kirjoittaa. Kirjoittajakoulutuksen tarkoituksena on rohkaista opiskelijoita ilmaisemaan itseään kirjallisesti.

Epäilen, että yksi yliopisto-opintojen keskeyttämisen suurimmista syistä on tekstin tuottamisen vaikeus. Esseitä ja opinnäytteitä yliopistossa puurtavat opiskelijat huomavat pian, että tieteellisen tekstin puristaminen paperille vaatii ponnisteluja. Asioiden ilmaiseminen täsmällisesti niin, että tarkoitus välittyy lukijalle, ei ole aivan helppoa. Moni hyytyy viimeistään graduvaiheessa.

Tekstin tuottaminen määrääjain madaltaa kynnystä ryhtyä työhön. Melkein pä alalla kuin alalla arvostetaan ja tarvitaan hyviä kirjallisen viestinnän taitoja. Luovan kirjoittamisen opiskelijat tulevat eri tiedekunnista, ja eri pääaineista tulevien opiskelijoiden näkemykset auttavat rikkomaan raja-aitoja ja tarkastelemaan tekstejä useilta kanteilta. Luovan kirjoittamisen opiskelu tukee opiskelijan itseyttä ja opettaa eri lukutapoja. Kirjoittaminen tekee hyvää.

Miten sitä pitäisi opettaa?

Luovan kirjoittamisen opettajan ei tarvitse olla kuuluisa kirjailija, kunhan hän on kiinnostunut välittämään eteenpäin muille niitä taitoja ja keinoja, joita hän on itse kirjoittajana oppinut. Opettajan tulee ehdottomasti kirjoittaa myös itse. Luovan kirjoittamisen opettamisessa kyse ei ole siitä, että opettaja siirtäisi eteenpäin omaa tapansa kirjoittaa tai hyväksyisi vain tietynlaista tyyliä.

Yleinen väärinkäsitys on, että luovan kirjoittamisen opettaja tekee oppilaista kaltaisiaan. Joku epäili, ettei kirjoittajaopettaja se-ja-se ole tarpeeksi hyvä kirjailija opettamaan muista. Kurssilla ei kuitenkaan ole tarkoitus testata opettajan älykkyyttä tai kaunokirjallista lahjakkuutta, vaan tehdä yhdessä töitä.

Sama pätee opiskelijoihin. Kirjoittajakurssilla ei tarvitse – tai kannata – todistella omaa älyään tai esitellä omaa oppineisuuttaan. Muissa yliopiston seminaareissa luku-tapa toisten töihin on kriittinen ja virheet käydään läpi tarkalla kammalla. Luovan kirjoittamisen kurssilla oppii lukemaan tekstejä kirjoittajien omista lähtökohdista. Yhden kurssilaisen palaute ei ole sen painavampaa kuin muidenkaan, eikä opettajan-kaan, sen puoleen. Palautteesta voi ottaa onkeensa ja omaksua sen, mikä tuntuu kirjoittajasta oman tekstin kannalta hyvältä. Oma kaunokirjallista tekstiä voi kuitenkin viedä eteenpäin vain kirjoittaja, eikä kukaan muu.

Turun yliopistossa kirjoittamisen perusopinnot tehdään yleensä yhden lukuvuoden aikana. Käytäntö on hyvä, vuosikurssi oppii tuntemaan toisensa, mikä osaltaan kasvattaa luottamusta antaa tekstejä toisten nähtäville. Aineopinnoissa ainakin Turussa tämä tavoite on hankalampi saavuttaa. Oma arvaukseni on, että jo vuoden verran perusopintoihin sitoutuneet opiskelijat eivät ehdi tai pysty uhraamaan yhdelle sivuaineelle toista vuotta niin intensiivistä opiskelua. Samasta syystä luovan kirjoittamisen kurssit eivät ehkä ole omiaan aivan alkuvaiheen perustutkinto-opiskelijoille.

Hyvä opettaja on kirjoittajalle kullannarvoinen. Opettajan tuoma anti voi olla kirjoittamisen ohjaamista, mutta myös mentorointia, rohkaisua, kokemuksen tuoman näkökulman tarjoamista vaikeuksiin tai silkkaa kirjoittamisen ilon herättämistä. Minulla on ollut onni kohdata monia hyviä opettajia, ja jokainen heistä on ollut sitä omalla tavallaan. Hullutteluun rohkaiseva sanataiteenopettaja yhtä lailla kuin se ankara piiskanheiluttajakin.

Tuleeko sieltä kirjailijoita?

Eräs kirjailija, luovan kirjoittamisen opettaja hänkin, kertoi opiskeluaikanaan välttäneensä kirjoittajakursseja viimeiseen saakka. Hän sanoi perustelleensa sitä aikanaan sillä, että hänestä oli määrä tulla kirjailija, ei harrastajakirjoittajaa. Todelliseksi syyksi hän kertoi sosiaalisten tilanteiden pelon. Tämäkin kirjailija oli kuitenkin päätenyt käymään yhden kurssin, jota hän arveli jälkeenpäin olevan yksi hänen kirjailijan-

uransa hyödyllisimmistä kokemuksista.

Jotkut väittävät, että jos kirjoittamiseen ei ole tarpeeksi paloa, niin siitä ei ole tarkoituskaan tulla mitään. Näiden ihmisten mielestä tosi kirjailija kirjoittaa läpi nälän, köyhyyden ja alkoholismien, kuin suuret edeltäjänsä ikään. Suurin osa kirjoittajista taitaa kuitenkin olla meitä tavallisia ihmisiä, jotka pidämme kirjoittamista työnä tai harrastuksena muiden joukossa ja osaamme erottaa elämän taiteesta. Monet meistä päätyvät toimittajiksi, tiedottajiksi, projektisihteereiksi tai yleensä ammatteihin, joissa täytyy osata kirjoittaa. Kirjoittajakoulutus on siinä mielessä ammatillista koulutusta.

Kirjoittamisen opiskelu yliopistossa ei ole kirjailijakoulutusta, eikä sen pidäkään olla. Kirjoittajakurssi ei myöskään ole jokaisen kirjoittajan juttu. Kurssit sopivat niille, jotka haluavat palautetta tekstistä kehittyäkseen, kirjoittajille, jotka työskentelevät työhuoneen ovi raollaan. Ne sopivat myös kirjoittajille, jotka haluavat ulkopuolelta asetettuja tavoitteita aiheiden ja kuolonlinjojen muodossa.

Kokeilun iloa, uuden löytämistä

Luovan kirjoittamisen koulutusohjelmassa olen tullut kokeilleeksi eri lajityyppisiä ja tutustunut edes päällisin puolin lyriikan ja draaman kirjoittamiseen. Luovan kirjoittamisen koulutusohjelmassa opiskelu pitää huolta, että täysin kuivia kausia ei tule. Kiireisinäkin aikoina tulee kirjoitettua edes jotain.

Kirjoittajakurssit ovat yksi tapa päästä eteenpäin oman äänen löytämisessä. Aloitteleva kirjoittaja säästyy suurelta vaivannäöltä, kun hänen ei tarvitse keksiä pyörää uudestaan, vaan ohjaaja voi osoittaa hänelle, mikä hänen proosassaan toimii tai tökkii. Kokeneempi kirjoittaja nauttii keskustelusta saman asian harrastajien kanssa ja saa hyödyllisiä vinkkejä pahimpien karikoiden ohittamiseen. Ovat siellä olleet muutkin.

Omat hengentuotteet ovat luovan kirjoittamisen opiskelijalle itkun ja hampaiden kiristelyn mutta myös suuren ilon ja ylpeyden aihe. Kirjoittamisen opinnoissa omaan tekstiinsä oppii suhtautumaan uudella tavalla. Toisten tekstejä lukemalla myös oman tekstin puutteet huomaa helpommin. Tekstiin saa etäisyyttä. Opiskelijoiden teksteistä kootut antologiat lisäävät motivaatiota kirjoittaa. Pidemmälle edistyneet luovan kirjoittamisen opiskelijat voivat tehdä opintojensa osana kokonaisen oman teoksen.

Niillä luovaa kirjoittamista opettavilla kirjailijoilla, jotka minua ovat opettaneet, on ollut yhteinen sanoma: joku on aikanaan auttanut heidät alkuun, ja he haluavat jakaa omastaan eteenpäin. Kirjoittaminen on kollegiaalista toimintaa. Kun virallista kirjoittajayliopistoa ei ole, kaikki väylät kirjailijan ammattiin ovat yhtä sallittuja. Taito välittyy ennen kaikkea kaunokirjallisuutta lukemalla, mutta myös ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Toive ja odotus on, että jos ja kun kirjoittaja aikanaan ponnistaa julkaisevaan kaartiin ja hankkii siinä kokemusta, hän jossakin vaiheessa jatkaa opet-

tamisen perinnettä edelleen. Monet entiset luovan kirjoittamisen opiskelijat jakavat sanataideohjaajina nyt samaansa oppia eteenpäin.

Lopuksi

Nykypäivänä kustantajien ovista ei pääse sisään puolivalmiilla, kehityskelpoisilla tai edes viimeistelemättömillä käsikirjoituksilla. Toisin oli ennen muinoin, kun käsikirjoitusten tulva ei vielä ollut niin valtava. Kustannustoimittajalla oli aikaa työskennellä lupaavan kirjoittajan kanssa. Maailma on muuttunut, ja kirjallisuuden käytännöt sen mukana.

Voidaan sanoa, että suomalainen kirjallisuus on omimmillaan kotikutoisena, että tänne ei edes tarvita amerikkalaista viisastelevaa tai tekotaiteellista proosaa. Samalla periaatteella tänne ei tarvita myöskään maailmanluokan kirjailijoita tai ylipäätään kirjallisuutta, joka kiinnostaisi myös Suomen rajojen ulkopuolella. Kirjoitetaan toisillemme, kunnes ylikansalliseksi jäteiksi paisuneet kustannusimperiumit päättävät, että 5 miljoonan ihmisen kielialue on aivan liian mitätön, että suomeksi kannattaisi julkais- ta mitään.

Mitään koulutusta ei kirjoittaja välttämättä tarvitse, se on selvää. Kirjoittajakurssi ei ole myöskään oikotie säkenöivän proosan kirjoittamiseen. Parhainkin opettaja pystyy ohjaamaan kirjoittajaa vain tiettyyn pisteeseen saakka, tämän jälkeen hän on omillaan. Sitkeinkään kurseilla istuminen ei korvaa pitkäjänteistä työtä oman kirjoituspöydän ääressä, mutta kyllä se totisesti antaa siihen voimia. Ennen kaikkea kirjoittajakursseil- la löytää tarpeellista vastakaikua haluan luoda oma nurkkauksensa siihen yhteiseen universumiin, jota kirjallisuudeksi kutsutaan.

Soisin, että luovalla kirjoittamisella olisi yliopistoissamme tulevaisuudessa saman- tyypinen asema kuin Yhdysvalloissa. Sikäläisissä collegeissa 'creative writing' on taval- linen ja suosittu oppiaine. Jos ei muuta, yliopistollinen luovan kirjoittamisen opetus voi toimia vastapainona sellaiselle kirjallisuuden arvottamiselle, joka perustuu myynti- lukuihin ja painosmääriin. Siihen saakka, tarjolla olevista opintokokonaisuuksista kannattaa hyödyntää kaikki mahdollinen. Luovan kirjoittamisen asema suomalaisissa yliopistossa on kaikkea muuta kuin vakiintunut, ja voi olla, että koulutusta ei enää seuraavana vuonna järjestetäkään. Vai koskiko tämä humanistisia aineita yleensäkin?